

s proporciou. Proporcia ako každá idea niečoho usporiadaného sa týka takmer výlučne primeranosti, a preto treba na ňu hľadiť skôr ako na výtvor rozumu než ako na primárnu príčinu pôsobiacu na zmysly a obrazotvornosť. Keď si uvedomíme, že nejaký objekt je krásny, nedeje sa to na základe dlhého pozorovania a skúmania; krása nepotrebuje pomoc rozumu, ba ani vôľa tu nezohráva svoju rolu; keď sa pred nami objaví krása, vyvolá v nás určitý stupeň lásky, rovnako ako keď sa dotkneme ľadu či ohňa, čo v nás vyvolá idey páľavy alebo chladu. Aby sme v tomto bode prišli k uspokojujúcemu záveru, bolo by dobré preskúmať, čo je proporcia. Lebo mnohí, ktorí toto slovo používajú, ako sa zdá, nie vždy veľmi jasne chápu silu tohto termínu, ba ani nemajú zreteľné idey o veci samej. Proporcia je miera kvantitatívnych vzťahov. Keďže každá kvantita je deliteľná, je zrejmé, že každá jednotlivá časť, na ktorú je kvantita rozdelená, musí mať určitý vzťah k iným častiam alebo k celku. Tieto vzťahy sú zdrojom idey proporcie. Zisťujú sa meraním a sú objektmi matematického skúmania. Či je však nejaká časť určitej kvantity štvrtina, pätina, šestina alebo polovica celku, a či má tú istú dĺžku ako iná časť, či dvojitú alebo polovičnú — je pre myseľ celkom nepodstatné; k tejto otázke sa stavia neutrálne. A práve tejto absolútnej indiferentnosti a pokoju mysle vďaka matematické špekulácie za väčšinu svojich predností; niet tam totiž ničoho, čo by mohlo upútať obrazotvornosť a súdnosť môže preskúmať problém voľne a neviazane. Všetky proporcie, každé usporiadanie kvantity, sa rozumu javia ako rovnaké, pretože zo všetkých proporcií preň vychádzajú tie isté pravdy — tak z väčších, ako z menších, z rovnosti, ako aj z nerovnosti. Avšak krása iste nie je ideou, ktorá by prináležala meraniu; ani nemá nič spoločné s rátaním a geometriou. Pretože, ak by to tak bolo, mohli by sme poukázať na určité miery a prehlásiť ich za krásne — či už samy osebe alebo vo vzťahu k iným. Takto šťastne nájdenú mieru by sme mohli potom aplikovať aj na tie prírodné objekty, krásu ktorých si nemôžeme overiť ináč ako zmyslami, a rozum by nám mohol potvrdzovať hlas vášní. Keďže však takúto pomoc nemáme, pozrime sa, či proporciu predsa len nemožno v nejakom zmysle považovať za príčinu krásy, ako to ľudia všeobecne, ba niektorí aj presvedčivo tvrdia.

Ak by proporcia bola jedným z konštitutívnych prvkov krásy, musela by sa dať odvodiť alebo z prirodzených vlastností určitých rozmerov, pôsobiacich mechanicky, alebo z pôsobenia zvyku, alebo zo schopnosti určitých rozmerov zodpovedať osobitným úče-